

Semjén András

Sokszínű közoktatási kínálat vagy méltánytalan finanszírozási és kimeneti egyenlőtlenségek?

Egy nagy fővárosi kerület önkormányzati oktatási kínálata

Bevezető

Ez a tanulmány egy nagy fővárosi kerület rendkívül gazdag és sokszínű közoktatási (alapvetően általános iskolai¹) kínálatának, és az azt alakító tényezőknek a vázlatos bemutatásán keresztül arra vállalkozik, hogy rávilágítson arra, milyen tényezők alakítják egy az oktatást különösen a „szívén viselő” önkormányzat esetében az oktatási kínálatot, hogy a sokszínűség és a kialakult „munkamegosztás”, specializáció kiknek, mely rétegeknek kedvez. A tanulmány arra is keresi a választ, hogy hogyan, mely folyamatok eredőjeként lehetséges az, hogy egy kerületen belül egyaránt találhatunk példát jelentős fővárosi vonzerejű, országosan is egészen kiemelkedő mérési eredményeket felvonultatni tudó iskolára éppúgy, mint gyakorlatilag szegregált cigány osztályokat tartalmazó gyenge teljesítményű, elnéptelenedő iskolára.

A tanulmány elkészítése során elsősorban azokra az interjúkra és beszélgetésekre támaszkodtam, melyeket az önkormányzat oktatási osztályának, illetve a kerület önkormányzati fenntartású közoktatási intézményeinek vezetőivel készítettem 2007 során. Az interjúk egy része eredetileg 2007 telén és kora tavaszán készült, egy olyan önkormányzati megrendelés kapcsán, amely a költségvetési megszorítások és az új finanszírozási rendszer miatt fontossá vált költségvetési megtakarítási lehetőségek feltárására vonatkozott a közoktatási területen: A megtakarítási lehetőségekkel foglalkozó munkám során azt tartottam szem előtt, hogy lehetőség szerint olyan megtakarítási lehetőségekre hívjam fel a figyelmet, melyek a feladatellátás színvonalát nem befolyásolnák hátrányosan. Köszönettel tartozom Weinek Leonárd polgármesternek, aki hozzájárult ahhoz, hogy az interjúk tapasztalatait más célra is felhasználjam, és ahhoz is, 2007 őszén újra interjúzzak néhány általam fontosabbnak tartott „modell” képviselő általános iskola vezetőjével. És köszönet illeti azokat az

¹ Az óvodai kínálat elemzése mindenképpen meghaladta volna a tanulmány lehetőségeit; a tanulmányhoz készített interjúk sem terjedtek ki az óvodákra. A középiskolai kínálat elemzésével csak annyiban foglalkozunk amennyiben az a 14. év alattiak képzésére is kiterjed. Az önkormányzat az országos hírű Zeneművészeti Szakközépiskolát leszámítva nem tart fenn szakközépiskolát; gimnáziumi kínálata pedig egy országos szinten is elit hatosztályos gimnázium (Szent István G.) mellett egy átlagos teljesítményű és vonzerejű négyosztályos gimnáziumot (Teleki Blanka G.) és egy, inkább a hátrányosabb helyzetű gyerekek számára vonzó, esélyteremtő általános iskola és gimnáziumot (Álmos Vezér Á. I. és G.) tartalmaz. A középiskolák helyzete, funkciója csak össz-budapesti szinten lett volna helyesen értelmezhető; a kerület középiskolai kínálata pedig számos fővárosi, egyházi és alapítványi intézményt tartalmaz, melyek vizsgálatára nem volt lehetőségem..

intézményvezetőket² is, akik önként vállalták, hogy rendelkezésemre állnak ebben az önkormányzat munkájához már nem kapcsolódó kutatási folyamatban.

Zugló – a kerület jellege, mérete³

Zugló területe 18,13 km², ami a kerületek átlagánál kicsit kisebb, a főváros teljes területének mindössze 3,45 %-a. Terület szerint Zugló a 14-ik a főváros 23 kerülete közül, tehát közepes nagyságúnak számít. Népsűrűsége (2007. január 1-én) azonban a fővárosi átlag (3230 fő/km²) csaknem kétszerese, 6448 fő/km², és ennek betudhatóan népessége 2007. január 1-én 116.897 fő, aminek alapján Zugló a 3. legnépesebb fővárosi kerület. A 0-18 éves népesség létszáma szerint 2007. január 1-én Zugló ugyancsak a 3. helyen áll a kerületek rangsorában, de a kerület 0-18 éves lakosainak részaránya a főváros összes 0-18 éves népességéből kicsit elmarad a kerület teljes népességben való részesedése mögött.

A kerület gazdasági ereje is jelentős. Bár az ezer lakosra jutó adózók száma 2006-ban nem éri el a kerületben a fővárosi átlagot (443 fő 455 fővel szemben), az egy adófizetőre jutó személyi jövedelemadó-alapot képező jövedelem nagysága (2.307.733 Ft) jelentősen meghaladja a kerületben a fővárosi átlagot (2.139.170 Ft), ami a II., a XII., az I., az V. és a XI. kerület után, a 6. helyre pozicionálja a kerületet.

Bár a 0-18 éves lakónépesség létszáma szerint 2007. január 1-én Zugló csak a 3.helyen áll a kerületek rangsorában, eközben a Zugló a 2. helyezett a kerületek között mind a kerületben tanuló általános iskolai, mind a szakiskolai, mind pedig a középiskolai tanulók számát tekintve; a kerületben tanuló gimnáziumi tanulók számát tekintve pedig egyenesen Zugló vezet a fővárosban. Mindez mutatja a kerület oktatási vonzerejét. Jól látható az adatokból, hogy már a kerület általános iskolai kínálata is jelentős vonzerővel bír a kerületen kívül lakók számára: miközben a 6-13 éves népesség számát tekintve Zugló csak a 4. helyezett a kerületek között, a kerületben tanuló általános iskolások létszáma alig marad el az első helyezett III. kerület mögött.

Oktatási kínálat 2007-ben Zuglóban

Sajátosságok:

- A kerületi önkormányzat sok **nem kötelező oktatási feladat** ellátására vállalkozik, magas szinten:
 - Középiskolák:
 - három gimnázium (a fővárosi szinten nagyon keresett, közismert, komoly hagyományokkal rendelkező és elismerten magas színvonalú Szent István Gimnázium, a négyosztályos, kicsit jellegtelen Teleki Blanka Gimnázium, az elsősorban szűkebb vonzáskörű (lokális funkciót ellátó, de a szomszédos kerületekben és az agglomerációhoz

² Elsősorban a Heltai Gáspár, a Dr. Mező Ferenc, a Hermann Ottó és a Zuglói Hajós Alfréd általános iskolák vezetőinek tartozom hálával közreműködésükért, illetve Dargó Eszternek, aki segített az interjúk megszervezésében és lebonyolításában.

³ Az ebben az alfejezetben szereplő statisztikai adatok forrása Budapest Statisztikai Évkönyve, 2006, KSH, illetve saját számításaim az ott közölt adatok alapján.

- tartozó Zuglóhoz közeli településeken is vonzó), nem kimondottan előnyös társadalmi háttérű tanulók széles rétege számára a gimnáziumi képzés lehetőségét biztosító, komoly felnőttképzési profillal (esti tagozat) is rendelkező Álmos Vezér Általános Iskola és Gimnázium,
- a zeneiskola-komplexumba tartozó zeneművészeti szakközépiskola (a fővárosban található három ilyen profilú intézmény egyike): Zuglóiak aránya kb. 10 %.
 - Benedek Elek Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény⁴,
 - Szakszolgálat: ZPSZK
 - Önálló, iskolai ill. zeneiskolai bázisra épülő művészetoktatási intézmények és művészeti együttesek (tűcsökzenekar, nyolc a zeneiskola keretei között működő művészeti együttes, Szt István Király szimfonikus Zenekar és Oratóriumkórus stb.) széles köre, virágzó kerületi iskolai művészeti élet, fővárosi, illetve országos szintű megjelenések
 - Sok **nem kerületi fenntartású intézmény** is közoktatási kínálatot jelenik meg a kerületben az önkormányzati fenntartású intézmények mellett:

1. táblázat: Nem a kerületi önkormányzat által fenntartott, de a kerületben működő közoktatási és szakképzési intézmények

Általános iskola	Gimnázium	Szakközépiskola	Szakképző intézmény
Regnum Katolikus Á. I.	Kürt Alapítványi G.	Batthyány-Strattman Eü. Szki	Európa 2000 Közg. és Műszaki Sz. i.
	Sylvester János Protestáns G.	Bokányi Dezső Épíp. és Dísz.műv. Szki	Oktatás 22. sz. ÁÉV Kft
Csanádi Árpád KSI Á. I. és G.		Egressy Gábor Fm. és Műsz. Szki	Szakmai Tovkép., Atkép. és Vtám. Rt
ELTE Radnóti Miklós Gy. I.		Kaeszy Gyula Faip. Szki	Varga Márton Kertészeti és Fm. Sz. i.
Horvát tanítási nyelvű Á. I. és G.		Neumann János Számtech. Szki	
Scheiber Sándor Á. I. és G.		Petrik Lajos Vegyip. Szki	
		Számviteli Menedzserképző Szki	
		Wesselényi Miklós Műszaki Szki és Szmk.	

A kötelező önkormányzati feladatként jelentkező **általános iskolai ellátás** szempontjából a táblázatban szereplő öt számításba vehető intézményből első látásra is inkább csak kettő (a Regnum és az ELTE gyakorlóiskolájaként működő Radnóti) jelent a kerület lakossága számára széles körben releváns kínálatot – a többi ugyanis meglehetősen speciális háttérrel tételiz fel (a Csanádi pl. kimondottan az egyesületben sportoló iskoláskorú gyerekek, élsportolók oktatására szakosodott iskola, a két másik iskola pedig eleve egy-egy viszonylag szűkebb réteg számára kíván kínálatot

⁴ Az iskola korábban ún. kisegítő iskola volt, illetve a sajátos nevelési igényű tanulók oktatására specializálódott. Az enyhe értelmi fogyatékos tanulók általános iskolai ellátása kötelező kerületi feladat (bár ezt nemcsak intézményfenntartással lehetne teljesíteni), de emellett az intézmény középsúlyosan fogyatékos - főleg autista - tanulók ellátását is biztosítja (ami fővárosi feladat lenne). Az iskola 2005. 07. 01-e óta működik ún. (sajátos nevelési igényű gyerekekre specializált) egységes gyógypedagógiai módszertani intézményként, és azokból a pesti kerületekből és környező településekről is sokan járnak ide, ahol nincs ilyen iskola, illetve önálló módszertani intézmény.

biztosítani). Valójában azonban még ez a két iskola is inkább csak színesíti a kerületi kínálatot.

Az egykor a Rákospatak mellé, a Paskál-fürdő melletti lakótelep igényeinek kiszolgálására épült iskolaépületben működő katolikus iskola (Regnum) sajnos nem rendelkezik komoly hagyományokkal, és (részben valószínűleg kedvezőtlen elhelyezkedése miatt is) meglehetősen kevésbé népszerű, így igen alacsony tanulólétszámmal kénytelen működni. A Radnóti pedig épp ellenkezőleg, olyannyira széles körben, fővárosszerte népszerű „elit” 12-osztályos iskola, hogy a kerületi gyerekek szempontjából nem jelenthet széles körben releváns kínálatot: általános iskolai képzés alsó tagozaton eleve csak évfolyamonként egyetlen osztályban van. A 14 év alatti korosztály számára persze kínálatot jelentenek az iskola évente induló „kisgimnáziumi osztályai” is (két nyolcosztályos, és egy hatosztályos gimnáziumi első indul évente), ezekbe azonban nagyon komoly túljelentkezés és felvételi van.

- Annak ellenére is, hogy a rendszerváltás óta eltelt időben az önkormányzat két általános iskoláját is bezárta, még mindig **meglehetősen sok** (a gyógypedagógiai intézményt⁵ leszámítva is 16!) **önkormányzati általános iskola** működik a kerületben. (ld. bővebben a lejjebb következő négyoldalas táblázatot!)

⁵ Benedek Elek Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény.

2. táblázat: Az önkormányzat által biztosított általános iskolai kínálat összefoglalása I/1 (Álmos Vezér-Kaffka Margit)

	Álmos vezér G. és Á. I.	Arany János Á. I.	Heltai Gáspár Á. I.	Hermann Ottó Á. I.	Hunyadi János Á. I.	Jókai Mór Á. I.	József Attila Á. I.	Kaffka Margit Á. I.
Küldetés, speciális pedagógiai program	Összetett iskola (8+4).	Személyiségorientált nevelés és képzés; alsó tagozat (1-4) nagyfelmenő rendszer. Érzelmi-művészeti nevelés. Egészségnevelés. Differenciált képességfejlesztés.	Montessori módszer. Egyéni ütemű tanulás megerősítés nélkül, tehetség gondozás, esélyegyenlőség. Jelentkezők számától függően kis létszámú első osztály. Nev. Tan. és 3. sz. szakértői biz. szakvéleménnyel rendelkezők számára.	Partnerközpontú intézmény. Alkotó gondolkodás, közösségi magatartás, tolerancia kialakítása. Egyéni képességfejlesztés és kompetencia alapú tudás. Projekt-módszer, „téma napok”. Három osztályt indítanak.	Emelt szintű ének-zene és nyelv, jó eredményekkel.	Család- és gyermekbarát iskola, szeretetteljes légkör. Rugalmas órarend: sima átmenet az óvodából az iskolába.	Elfogadó, érzelmi biztonságot adó tantestület, „nevelőiskola”. Esélyteremtés, képességfejlesztés. Egyik osztály kis létszámú (max. 15 fős) fejlesztő osztály tanulási nehézségekkel küzdő gyerekeknek, Nev. Tan. javaslata alapján.	Megbízható tudást adó alapozó iskola, kor követelményeinek megfelelő minőségi oktatás. Jó légkör, tolerancia, természettudományos szemlélet.
Olvasástanítás	Hagyományos szótagoló (hangoztató-elemző-összetevő)	Romankovics-féle tankönyvcsalád.	Hagyományos szótagoló (hangoztató-elemző-összetevő)	Hagyományos szótagoló (hangoztató-elemző-összetevő)		Hagyományos szótagoló (hangoztató-elemző-összetevő)	„Hagyományos” osztály: Meixner + szótagolás. Fejlesztő osztály Meixner.	Hagyományos szótagoló (hangoztató-elemző-összetevő)
Magyar nyelv és irodalom				Évfolyamszintű bontott csoportok, nívócsoportok, terhelhetőség szerint eltérő terhelés.				
Idegen nyelv	1. és 2. osztályban játékos angol vagy német szülői igény alapján. Később csoportbontás, felsőben emelt óraszám.	Angol 3-iktól. Angol emelt szinten heti 5 órában a 4. osztálytól. Csoportbontás (átjárható)	Órarendbe épített szakköri keretben folyó nyelvoktatás az első három évfolyamon. 4-iktól normál (3 órás) és emelt szintű (5 órás) angol nívócsoportban.	Angol 2-iktól, csoportbontásban 4-iktól. 8-ikban alapfokú PITMAN nyelvvizsga lehetősége.	Angol 3. osztálytól. Minden osztályban felezett nyelvi csoportok 4-iktól. Külön díjazásért további nyelvvizsgák lehetősége helyben.	Másodiktól fakultatív angol. Negyediktől angol mindenkinek csoportbontásban.	A „hagyományos” osztályokban 1. osztálytól van angol tanulásra lehetőség. Emelt szintű angol heti 5 órában, negyediktől csoportbontásban.	Angol mindenkinek. Felsőben fél osztálynak emelt óraszámában.
Matematika				Nívócsoportos emeltszintű oktatás. Egyéni képességfejlesztés 3. osztálytól. Csoportbontás 5-iktól. Plusz 1 óra nem emelt szinten is.			A „hagyományos” osztályban magasabb óraszámú matematika.	Heti 4 órában, gyermekközpontú módszerrel.
Számítástechnika	1. osztály II. félévtől		Évfolyamonként heti 1-2 óra. 25 férőhelyes gépterem.	Gépterem; alapismeretektől az internetig korszerű tudás.		IBM gépek elsőtől, délutáni foglalkozások.	1. osztálytól van rá lehetőség	2 informatikai terem, 25-30 gép internetre kötve. Informatika emelt óraszámában felsőben a másik (nem emelt angol) fél osztálynak.

2. táblázat: Az önkormányzat által biztosított általános iskolai kínálat összefoglalása I/2 (Álmos Vezér-Kaffka Margit)

	Álmos vezér G. és Á. I.	Arany János Á. I.	Heltai Gáspár Á. I.	Hermann Ottó Á. I.	Hunyadi János Á. I.	Jókai Mór Á. I.	József Attila Á. I.	Kaffka Margit Á. I.
Művészetoktatási program		Alapfokú művészetoktatási intézmény is. színjáték, néptánc és modern tánc tagozaton. (DÉLUTÁN). Alsó tagozaton emelt szintű művészetoktatás.			Emelt szintű ének-zenei osztály, két kiváló kórus. Néptánc oktatás.			
Sport	Délután: úszás, lovaglás (önktg.), korcsolya, játékos torna, karate, futball	Korcsolya, úszás, labdajátékok.	Dzsúdó, karate, keleti harcművészet, úszás, tánc	Kosárlabda: Zuglói Sasok utánpótlásbázisa	Mindennapos testnevelés mindkét osztályban. Kötelező és fakultatív úszás és korcsolya, karate, stb.; tenisz.	Játékos testnevelés. Sportkör (kosárlabda, futball, torna, önvédelmi sport, stb.).	Mindennapos testnevelés (heti 4+1 óra). Kosárlabda, foci, röplabda, karate.	Heti 3 testnevelés óra (ebből egy óra tenisz). Orán kívül gyeplabda, foci, kosárlabda, tenisz, judo, karate, társastánc, rock and roll. Darnyi tamás úszóiskola.
Erdei iskola, táborok	Hagyomány az erdei iskola	Művészeti, vízi- és sítábor.	Erdei iskola természetes környezetben		Nyelvi tábor, külföldi .testvériskola. EU-s projekt: diákcseré.		Erdei iskola. Nyári tábor Soltvadkerten.	
Szabadidős kínálat	Sportkör, énekkar, kézműves, főzés barkácsolás. Önköltséges plusz számítástechnika. Kihelyezett zongoraoktatás.	Családias napközi, Speciális (színjátékos, képzőművész, néptánc, balett, furulya, kórus, képzőművész, sakk), és szaktárgyi szakkörök. Kihelyezett zongorahegedű- és szolfézsoktatás.	Sportkör, informatika, dráma (önismeret-fejlesztés), énekkar, kézműves, újságíró szakkör, középiskolai felvételi előkészítők.	1-5. osztályig napközi, 6. osztálytól tanulószoba. Délutáni foglalkozások: sport, művészetek, tantárgyakhoz kapcsolódó témák. Néptáncsoport.	Napközi lehetősége minden tanulónak. Idegen nyelvi és számítástechnikai szakkörök. Hangszeroktatás helyben (6 hangszer választható). Sportudvar. Mesejátékos bábcsoport.	Alsóban matematika, kézműves, számítástechnika, furulya szakkör. Felső tagozaton: rajz, filmklub, matematika, történelem, számítástechnika szakkör, felvételi előkészítő. Kihelyezett hangszeroktatás (3-féle) , szolfézs előkészítő.	Napközi és tanulószoba lehetősége minden évfolyamon. Képzőművészeti, kézműves, néptánc, modern tánc szakkör.	Napközi. Kézműves, képzőművész, színjátékos szakkör. Könyvkuckó alsósoknak. Matematika tehetségfelfejlesztő.
Egyéb nevelési célok , programok (egészségnevelés, ökológia, stb.)		Hangsúlyos egészségnevelés (egészséges életmód külön tantárgy!)		Socrates-Comenius program, kapcsolat több külföldi iskolával	EU-s projekt: táplálkozási szokások (7 ország), egészséges táplálkozás.			ÖKO-iskolává szeretnének válni.
Tipikus továbbtanulás	4 osztályos gimnázium lehetősége helyben	50-60 % gimnáziumba megy.		100 % középiskola. Elit középiskolák, 6 osztályos gimnáziumok nagy számban.	Évek óta minden tanuló bejut az 1. helyen választott középiskolába.	80-90 % középiskolába megy.		8. után szakközépiskolába és gimnáziumba is 45-50% megy, szakiskolába csak évente 1-2 tanuló. A tanulók kb. 70%-át az első helyen megjelölt intézménybe veszik fel.

2. táblázat: Az önkormányzat által biztosított általános iskolai kínálat összefoglalása II/1 (Liszt Ferenc-Zuglói Hajós Alfréd)

	Liszt Ferenc Á. I.	Dr. Mező Ferenc Á. I.	Móra Ferenc Á. I.	Munkácsi Mihály Á. I.	Németh Imre Á. I.	Széchenyi István Á. I.	Városligeti Á. I.	Zuglói Hajós Alfréd Á. I.
Küldetés, speciális pedagógiai program	Bensőséges tanár-diák kapcsolat, családi hangulat. Hagyományörzés. Három osztályt indítanak (2 ének-zenei), felsőben kettő marad.	Olimpiai iskola. Helyi közösség-szervező funkciót felvállaló iskola. Mozgássérült gyerekeket integrál (Neumannal együttműködve). Évfolyamonként 4 osztály indul másmáa programmal, egyes felső évfolyamokon 3 marad.	A tanulókat egészséges életmód iránt elkötelezett, harmonikus életvidám embereké akarják nevelni. Általában 4 osztályt indítanak évfolyamonként (felsőben összevonás), ebből egy logopédiai (diszlexia-prevenció).	Alapfokú művészetoktatási intézmény is. Gyermekközpontú iskola. Művészet, kultúra, önismeret, tárgyi tudás. Helyi közösség-szervező erő, nyitott iskola (hétvégi nyitvatartás, sport). Korrepetálás hetente a lemaradók felzárkóztatására.	Gyerekközpontú iskola, emberi hang. Káros szenvedélyektől mentes, öntudatos, munkát megbecsülő ifjúság nevelése a cél. Általában 3 osztály évfolyamonként, és az 1. és 2. évf-on logopédiai osztály is (diszlexia-prevenció)	Gyermekközpontú léggör. Fő cél az alapkészségek fejlesztése. Emelt óraszámú nyelv- és matematika-oktatás lehetősége (egyik osztályban a nyelv, másikban a matematika lehet emelt).	Két tanítási nyelvű (90-es évek közepétől), erősen szelektív, fővárosi beiskolázású iskola Tehetséggondozás, kiemelkedő eredmények. Három osztály évfolyamonként, mindhárom a két tanítási nyelvű program szerint.	Német-magyar két tanítási nyelvű program (1989 óta, a német állam segítségével.) Tehetséggondozás, tanulás tanítása. tudás presztízse, általános műveltség. Szülőkkel együtt kidolgozott értékrend: tolerancia, ösztönesség, hazaszeretet, stb.
Olvasástanítás	Szótagoló módszer (Apáczai Kiadó tankönyvei)	Osztályonként más-más program (Meixner, szótagoló, Romankovics, NYIK)	Szótagoló módszer	NYIK ill. szótagoló	Szótagoló módszer, ill. 2 osztályban Meixner.	Szótagoló módszer		Szótagoló módszer
Magyar nyelv és irodalom	Dramajáték az anyanyelv órákon		7-iktől nivós csoportos oktatás.	Differenciálás: felsőben csoportbontás			Nagy létszámú osztályokban gyakran bontva van	Bontva (csoportbontás nem a teljes óraszámban)
Idegen nyelv	Negyedikétől angol és német is emelt óraszámban (heti 3 óra). Szeretnének alapfokú PITMAN nyelvvizsgát nyújtani 8. után.	Egy osztályban emelt szintű nyelv van (angol vagy német, váltakozva. Elsőtől játékos nyelvi foglalkozások, negyedikétől nyelvoktatás.	1-2. osztály: két év játékos nyelvi előkészítés. Emelt szintű nyelv (angol) harmadiktól (heti 3, később heti 4 nyelvóra). 4-iktől mindenki tanul nyelvet. Egy osztályban német nemzetiségi profil, kezdetben heti 6, majd heti 7 órában.	Angol 2. és 3. o-ban szakköri keretben heti 1 ó., 4. o-tól csoportbontásban (szintenként differenciálva) heti 3-4 órában	Angol: alsó tagozatban elsőtől játékos alapozás mindenkinek; fizetés angol (heti 3 óra) lehetősége választható órakeretben. felsőben csoportbontás. Jobb eredményt elért tanulóknak magasabb óraszám.	Lehetőség emelt óraszámra (az egyik osztályban).	1-8-ig heti 5 angol óra. Csoportbontás minden osztályban angolból. Más tárgyak (alsóban készletgártyák, felsőben történelem, természetismeret stb.) is angolul. Alsóban heti 2, felsőben heti 1 angol óra anyanyelvű tanárral.	Német heti 5 órában elsőtől (német írás-olvasás másodiktól). Német nyelven tanított tantárgyak (éneke, rajz, testnevelés, természetismeret, országismeret, német irodalom). Próbanyelvvizsga lehetősége (Novo School)
Matematika		Egyik osztály matematikai irányultságú (de nem tagozat)	7-iktől nivós csoportos oktatás.	Tehetséggondozás szakköri keretben 2. o-tól. Differenciált oktatás felsőben bontás	Jobb eredményt elért tanulóknak magasabb óraszám; csoportbontás.	Lehetőség heti egy órával emelt óraszámra (a másik osztályban).	Nagy létszámú osztályokban gyakran bontva van	Bontva (csoportbontás nem a teljes óraszámban)
Számítástechnika	Negyedikétől. Jól felszerelt informatika terem, vezeték nélküli internet, több osztályban is van gép	2 jól felszerelt szaktanterem. Neumann Szki-val együttműködés.	2 számítógépterem 12-12 munkaállomással. Alsós termekben termenként 1 gép (internettel!)	Szakkör.	Elsőtől van a helyi tanterv alapján. Teljes (felező) csoportbontás. Minden alsós teremben gép.		Külön lehetőség az internet megismerésére	Internet hozzáférés a gépteremben.

2. táblázat: Az önkormányzat által biztosított általános iskolai kínálat összefoglalása II/2 (Liszt Ferenc-Zuglói Hajós Alfréd)

	Liszt Ferenc Á. I.	Dr. Mező Ferenc Á. I.	Móra Ferenc Á. I.	Munkácsi Mihály Á. I.	Németh Imre Á. I.	Széchenyi István Á. I.	Városligeti Á. I.	Zuglói Hajós Alfréd Á. I.
Művészetoktatási program, speciális programok	Emelt szintű énekzene, sikeres kórus, néptánc (testnevelés keretében is). Drámajáték nagy szerepe alsóban. A Munkácsy alapfokú művészetoktatási telephelye (rajz).	Mező-Mályva program: speciális tehetséggondozási program (eredetileg részképesség-hiányos gyerekek fejlesztésére, mára „elitképzéssé” vált.		Egyik osztály rajztagozat. Kb. 70 diák az alapfokú művészetoktatásban du. is tanul rajzot. Komplex műv. nevelés és személyiség-fejlesztés.			Művészeti nevelés hangsúlyos a szabadidős programokban.	
Sportolási lehetőségek	Mindennapos testnevelés, korcsolya- és úszásoktatás. Évente 10 testnevelésóra a műjégen, mindenki megtanul korcsolyázni.	Görkorcsolya tagozat (részképesség-hiányos, FMK problémás tanulók spec. fejlesztése). Asztalitenisz, karate, judo, aikido, foci, kosárlabda.	Nyelvi osztályokban a fiúk focit, a lányok RSG-t tanulnak testnevelésből (órarendbe építve + du. tanfolyamon). Du. még kézilabda, kosárlabda, labdarúgás, tenisz, karate.	Korcsolya és úszás alsóban órakeretben. 2 iskolai sportegyesület: Bravo DSE (délutáni tömegsport, iskolai bajnokság, sportkör), Munkácsy SE (utánpótlás-nevelés versenysporthoz, twirling, lövészet, mazzsorett).	Foci-suli, kosár-suli. Kosárlabda: Zuglói Sasokkal megállapodás, elsőtől kosár előkészítő (utánpótlás-nevelés). Heti 12 óra ingyenes tömegsport, kirándulások, korcsolya, sielés.	Külön sportolási lehetőségek: kirándulás, úszás, futball, karate, gyermektorna, kosárlabda, akrobatikus r'n'r.	2 tornaterem, sportudvar, liget kihasználva. Kézi- és kosárlabda, foci és atlétika edzések az iskolában.	Sportkörök (foci, kosárlabda, kézilabda, atlétika, torna, játékos tömegsport, túra, akrobatikus r'n'r)
Erdei iskola, táborok	Két sí- tábor évente, londoni út, stb.		Sí-, evezős és nyelvi tábor. Erdei iskola.	Nyári táborok (alsós, felsős)	Sítábor.	Angol nyelvi, vízi-, sí-, kosárlabda tábor	Erdei iskola, sí-kerékpár-, vándor-, evezős, kosárlabda-, kézműves táborok	3.4. osztályban erdei iskola
Szabadidős kínálat	Minden elsőben önálló napközi. Kiváló kórus. Gazdag szabadidős programok (parlament, színház, opera, múzeum, stb.)	Zeneiskola kihelyezett képzése (szolfézs, öt választható hangszer), Ma Tanoda Alapítvány sport és nem sport programjai.	Felsőben tanulószoba. Zene, számítástechnika, kézműves szakkör.	Napközi. Délutánonként (heti 22 ó.) választható művészeti foglalkozások (agyagozás, kerámia, fazekasság, szövés, bábkészítés, grafika, festészet, fotó)	Zeneiskola: szolfézs, zenetörténet, 4 hangszer) helyben.	Sport (kirándulás, úszás, korcsolya, futball, karate, torna, kosárlabda, r'n'r); szolfézs, hegedű, zongora; szakkörök, irodalmi önképzőkör, színjátszókör	Angol drámaklub, Leonardo klub, Zöld klub, szakkörök (matek, múzeumjáró, stb.). Bábszínház-, színház- és múzeumlátogatások rendszeresen.	Napközi, felzárkóztatás. Énekkar, szakkörök (számtech, színjátszó, képzőművész, rajz, furulya). Zeneiskola: szolfézs, hegedű, zongora.
Egyéb nevelési célok (egészségnevelés, ökológiai nevelés, stb.)	Erkölcsei értékek, fair play tisztelete.	Biológiai-környezetvédelmi irányultság, egészségnevelés.	Egészséges életmód, sportolás iránti igény kialakítása.			Környezetvédelmi nevelés		Nemzetiségi kultúra és hagyomány ápolása (görög nemzetiségi csoport)
Tipikus továbbtanulás	Erős (kb. 10-10%) elmenetel nyolc- és hatosztályos gimnáziumokba. 8. után kb. 25-30 % gimnázium, 60 % szakközépiskola (10 % zeneművészeti).	8. után mindenki továbbtanul, kb. a jelentkezők 95 %-át első helyre felveszik. Szakközépiskola és gimnázium túlsúlya, évi 1-2 tanuló .szakmunkásképzőbe	Német nemzetiségi o.-ból negyedik és hatodik után többen elmennek. 8-ik után kb. 47 % gimnáziumba, 40 % szki-ba, 9-10 % szakképzésre megy.	Évente 5-6 gyerek szakirányú középiskolai irányba megy tovább. Egyébként szki, gimnázium a tipikus.	Kb. 8 % megy el kisgimnáziumba. 8. után kb. 50 % szakközépiskola, kb. 47 % gimnázium. Szakképzése minimális (0-3 fő) érdeklődés.	50-55 % gimnázium. 35-40% szakközép, 10 % szakiskola (pl. asztalos, burkoló, eladó).	8. után szinte mindenki gimnáziumot választ (tipikusan elitiskolákat), 3-5 gyerek megy közgazdasági vagy informatikai szakközépiskolába.	Gyakorlatilag 100 % érettségit adó középiskolába megy 8. után, főleg gimnáziumokba.

- Az önkormányzati általános iskolák **területi elhelyezkedése** történelmi okokból **igen egyenlőtlen** a kerületen belül (vö. a következő térképpel!), nem igazán tükrözi a kereslet területi jellegzetességeit. Az egymáshoz **különösen közel eső iskolák** esetén a megfelelő körzetkialakítás komoly probléma. A túlzott közelség csak abban az esetben nem okoz az érintett intézmények számára problémát, amikor az iskolák profilja nagyon határozottan eltérő (Liszt-Városligeti). A Kaffka és a Heltai esetében az extrém közelség komoly feltöltési problémák forrása, és mindkét intézmény számára időről időre az intézmény létét, fennmaradását is veszélyeztető probléma.

Térkép:

ált_iskolák térképe.pdf

Az általános iskolák csoportosítása

A kerület általános iskolái nyilván több **eltérő szempontból** (pl. az iskola pedagógiai programjában is tükröződő *profilja* szerint, az elsődlegesen kiszolgálni kívánt *lakossági csoport jellege* szerint, a *vezetés* koncepciózussága vagy koncepciótlansága szerint, stb.) is **csoportosíthatóak**. Az egyik (más szempontokkal nyilván szorosan összefüggő, de viszonylag objektíven mérhető) kézenfekvő csoportosítási szempont az **iskolák kompetenciaméréseken mutatott teljesítménye** lehet. Ezt több oldalról is bemutatja az alábbi két, a 2006-os 8. osztályos kompetenciamérés eredményei alapján készített táblázat. Az első ezek közül nemcsak a matematikai és az olvasás-szövegértési kompetenciamérések 2006-os iskolai eredményeit közli, de (Hermann Zoltán szívességéből) - két változatban - bizonyos olyan számítások eredményeit is, melyek megpróbálják elkülöníteni azt, hogy mi „tudható be” az iskolai szintű átlagos eredményekből az iskolán kívül álló társadalmi tényezőknek, és mi eredhet az iskola munkájából. A táblázatban szereplő „becsült iskolahatások” tulajdonképpen egy-egy iskolai szintű hozzáadott-értékindexhez hasonlóan mutatják az iskolák teljesítményét. Az első számítás a bp-i önkormányzati iskolák mintáján [az ún. „kisgimnáziumi” osztályok eredményei nélkül] mutatja az iskolák átlagos teszteredményének eltéréseit a magyarázó változók (a szülők végzettségét és a tanulók nemét kifejező dummy) átlagai alapján számított becsült tesztértékektől (regressziós reziduum). A második számítás viszont a bp-i önkormányzati iskolák (ezúttal a kisgimnáziumi osztályokat is tartalmazó) mintáján mutatja az iskola átlagos teszteredményének eltéréseit az elsónél szélesebb körű magyarázó változók (a szülők végzettségét, a tanulók nemét és a hátrányos társadalmi helyzet egyes proxyjait [egyszülős család, ingyen könyv, kedvezményes étkezés] kifejező dummy) átlagai alapján számított becsült tesztértékektől.

Az eredmények több szempontból is óvatosan kezelendők. Egyfelől csak egy pillanatra és egy évfolyamra vonatkoznak – márpedig ha összehasonlítjuk a 2006-os nyolcadikos kompetenciamérés eredményeit a rendelkezésünkre álló korábbiakkal (2004-es nyolcadik osztályos, 2004-es és 2003-as hatodik osztályos), a különbségek cseppet sem jelentéktelenek. Érdeemes belegondolni pl. abba, hogy azokban az (értelemszerűen az átlagosnál jobb) iskolákban, ahonnan a negyedik, de még inkább a hatodik osztály után jelentős az elvándorlás a kisgimnáziumi osztályokba (mivel az iskola jó munkájának betudhatóan sok tanuló szerepelt jól a felvételin), a nyolcadikos kompetenciamérés eredményei lefelé komoly mértékben torzíthatnak. Másfelől az is nyilvánvaló, hogy amennyiben van olyan, a számításokban nem

figyelembe vett külső (szocio-kulturális) tényező, amely komolyan befolyásolhatja a tanulók teljesítményét, teszteredményét, akkor a becsült iskolahatás félrevezető lehet: egy-egy fontos figyelmen kívül hagyott további változó bekapcsolása az elemzésbe akár még az iskolahatás előjelét is megváltoztathatná.⁶ (Erre a kérdésre éppen a leggyengébb teljesítményt mutató iskolákkal kapcsolatban még visszatérünk majd.)

A 2006-os 8. osztályos kompetenciamérés eredményei alapján készített második táblázat az intézmények teljesítménymérés alapján történő rangsorolására és csoportosítására is kísérletet tesz. Mindhárom ebben közölt csoportosítás teljesítmény-alapú; az első a nyers teszteredményekre épül, a másik kettő pedig a becsült iskolahatásokra. Mindegyik csoportosítás négy négyes csoportra bontja az általános iskolai mezőnyt. Bár a nyers pontszámokra épülő csoportosításban az iskolai munka milyenségén túl nyilvánvalóan nagy szerepet játszanak egyéb tényezők (pl. az iskola által elsődlegesen megcélzott társadalmi csoport, az iskola profilja, vezetése) is, mégis komoly érvek szólnak amellett, hogy az erre épülő csoportosítás eredménye fontosabb és megbízhatóbb is a becsült iskolahatásokra épülő csoportosításoknál.⁷

Nyilván nézőpont és beállítottság kérdése is, hogy a táblázatról leolvasható háromféle csoportosítás nem jelentéktelen különbségeit vagy azonosságait látjuk-e meghatározóbbnak. Mindenesetre figyelemre méltó, hogy a rangsorok elején és végén is komoly azonosságokat találhatunk. A becsült iskolahatás szerinti rangsorok alapján az első csoportba ugyanaz a négy iskola kerül, ha más-más sorrendben is, a leggyengébb négyes csoportnak pedig az összetétele és a sorrendje is azonos a kétfajta iskolahatás-számítás szerint. A nyers eredmények figyelembe vételével ugyan jelentősen változik a kép, de a Városligeti és Liszt Ferenc négyes élbolyba tartozása változatlan marad, ugyanaz az öt iskola pedig mindhárom rangsor esetében az első hat hely valamelyikén szerepel. Három iskola ugyanakkor (Széchenyi István, Heltai Gáspár és József Attila) mindhárom rangsor szerint a sereghajtó négyes csoportban szerepel, ráadásul ezek relatív egymás közti sorrendje is állandónak mutatkozik.

A tisztítatlan eredmények szerint az élbolyba tartozó Hermann helyezése a becsült iskolahatások alapján ugyan jelentősen visszaesik; azonban ezt az eredményt annál inkább is óvatosan kell kezelnünk, mivel az interjúk alapján valószínűsíthető, hogy a hatosztályos gimnáziumba történő elvándorlás jelentősége és torzító hatása különösen erős ebben az iskolában.

Jól látható (a betűszínek figyelembevételével) az is a táblázatból, hogy milyen erős az összefüggés a határozott szakmai profil (nyelvi vagy művészeti irányultság) megléte és a jó helyezés között. Az is egyértelműen kitűnik a táblázatból, hogy a – különböző okokból⁸ – a

⁶ Azt, hogy addicionális magyarázó változók figyelembe vételének hatására mennyire változhatnak az eredmények, a táblázatban szereplő kétféle számítás eredményeinek nem jelentéktelen különbségei is illusztrálhatják, bár azok a magyarázó változók eltérő köre mellett a minta különbségeinek is betudhatóak.

⁷ A szülők számára az iskola megítélésben az abban folyó munka komolysága mellett alighanem legalább ugyanolyan súllyal esik latba az iskola által vonzott közönség milyensége, a többi tanuló szocio-kulturális környezete és az általuk közvetített értékrend, azaz a kortárs csoport várható hatása. Az iskolahatások megbízható elkülönítése pedig, mint arról már szó volt, nehéz feladat. Amennyiben pl. vannak fontos, de közvetlenül nem megfigyelhető (vagy nem mért, ill. nem számszerűsíthető) magyarázó változók, ezek figyelembe vételének hiánya komolyan eltorzíthatja az iskolai munka eredményének becsülését.

⁸ A József Attila és a Dr. Mező Ferenc iskolák esetében a kiinduló ok alighanem inkább egyfajta válasz a körzet lakosságának s helyi lakásstruktúra által meghatározott jellegére és problémáira; a Heltai esetében inkább a Kaffka túlzott közelsége miatti tudatos profilválasztásról, a hátrányos helyzetű és a nevelési problémákkal küzdő gyerekekre való önkéntes specializációról lehet szó.

hátrányos helyzetű rétegeket, tanulási nehézségekkel küzdőket programszerűen, profilként felvállaló három iskola (Dr. Mező Ferenc, Heltai Gáspár és József Attila) eredményei meglehetősen gyengék, különösen a becsült iskolahatás tekintetében.

3. táblázat: A 2006-os 8. osztályos kompetenciamérés eredményei a kerület önkormányzati fenntartású iskoláiban (kisgimnáziumi osztályok nélkül)⁺

	Nyers pontszámok					Becsült iskolahatás I.*				Becsült iskolahatás II.**				
	nagysága		eltérése a bp-i önkormányzati iskolák átlagától		Átlagos eltérés a bp-i önkormányzati iskolák átlagától	Helyezés az átlagos eltérés alapján	nagysága		Kettő átlaga	Helyezés az iskolahatások átlaga alapján	nagysága		Kettő átlaga	Helyezés az iskolahatások átlaga alapján
	Matematika	Olvásás	Matematika	Olvásás			Matematika	Olvásás			Matematika	Olvásás		
Arany János	544,1	542,3	33,8	23,4	28,6	6	21,3	26,8	24,1	4	25,7	27,8	26,8	3
Dr. Mező Ferenc	512,3	494,7	2,0	-24,2	-11,1	12	-4,2	-34,2	-19,2	14	-4,9	-34,4	-19,7	14
Heltai Gáspár	439,9	464,7	-70,4	-54,2	-62,3	15	-37,0	-33,0	-35,0	15	-34,8	-32,7	-33,7	15
Herman Ottó	556,4	571,5	46,1	52,6	49,4	4	6,4	11,6	9,0	8	-10,9	-1,2	-6,0	10-11
Hunyadi János	550,6	529,2	40,3	10,3	25,3	7	30,5	-9,8	10,4	7	10,1	-22,1	-6,0	10-11
Jókai Mór	500,7	498,3	-9,6	-20,6	-15,1	13	8,7	5,1	6,9	9	5,7	-1,9	1,9	9
József Attila	395,4	431,8	-114,9	-87,1	-101,0	16	-57,6	-41,3	-49,5	16	-63,5	-39,1	-51,3	16
Kaffka Margit	513,0	510,8	2,7	-8,1	-2,7	10	16,2	12,6	14,4	5	0,9	5,9	3,4	8
Liszt Ferenc	582,7	576,3	72,4	57,4	64,9	2	68,1	40,5	54,3	1	56,1	35,8	46,0	1
Munkácsy Mihály	522,5	556,2	12,2	37,3	24,7	8	-0,2	11,4	5,6	10	-0,3	10,7	5,2	7
Móra Ferenc	548,4	551,2	38,1	32,3	35,2	5	27,9	25,4	26,7	3	32,7	24,3	28,5	2
Németh Imre	523,0	529,8	12,7	10,9	11,8	9	-11,3	-4,3	-7,8	12	-12,5	-5,4	-8,9	12
Széchenyi István	492,4	482,0	-17,9	-36,9	-27,4	14	-13,7	-19,6	-16,7	13	-14,2	-19,5	-16,8	13
Városligeti	610,2	611,4	99,9	92,5	96,2	1	37,7	34,3	36,0	2	10,7	13,4	12,0	4
Zuglói Hajós Alfréd	573,0	581,0	62,7	62,1	62,4	3	11,5	15,3	13,4	6	4,8	12,9	8,9	5
Álmos Vezér	500,9	519,7	-9,4	0,8	-4,3	11	-5,2	-2,1	-3,7	11	5,6	2,6	4,1	6

⁺Hermann Zoltán számításai alapján. A budapesti önkormányzati fenntartású iskolák átlaga (kisgimnáziumi osztályok nélkül) 510,3 (matematika) ill. 518,9 (olvasás). Az összes budapesti iskola átlaga 527,4, illetve 533,8 lenne.

*/ az iskola átlagos teszteredményének eltérése a magyarázó változók (a szülők végzettségét és a tanulók nemét kifejező dummy) átlagai alapján számított becslést tesztértéktől (regressziós reziduum, regresszió a bp-i önkormányzati iskolák mintáján [„kisgimnáziumi” osztályok eredményei nélkül])

**/ az iskola átlagos teszteredményének eltérése a magyarázó változók (a szülők végzettségét, a tanulók nemét és a hátrányos társadalmi helyzet egyes proxyjait [egyszülős család, ingyen könyv, kedvezményes étkezés] kifejező dummy) átlagai alapján számított becslést tesztértéktől (regressziós reziduum, regresszió a bp-i önkormányzati iskolák mintáján [kisgimnáziumi osztályokkal])

4. táblázat: Iskolák sorrendje a 2006. évi 8-os kompetenciamérés átlagos eredményei, illetve az azokból becsült iskolahatások alapján⁺

Csoport jellegzetessége	Átlagos nyers teszteredmény alapján	Helyezés a rangsorban	Becsült iskolahatás I.* alapján	Becsült iskolahatás II.** alapján
Elitiskolák jelentős külső vonzerővel	Városligeti	1.	Liszt Ferenc	Liszt Ferenc
	Liszt Ferenc	2.	Városligeti	Móra Ferenc
	Zuglói Hajós Alfréd	3.	Móra Ferenc	Arany János
	Hermann Ottó	4.	Arany János	Városligeti
Határozott profilú, jó eredményt nyújtó iskolák	Móra Ferenc	5.	Kaffka Margit	Zuglói Hajós Alfréd
	Arany János	6.	Zuglói Hajós Alfréd	Álmos Vezér
	Hunyadi János	7.	Hunyadi János	Munkácsi Mihály
	Munkácsi Mihály	8.	Hermann Ottó	Kaffka Margit
Közepes teljesítmény iskolái	Németh Imre	9.	Jókai Mór	Jókai Mór
	Kaffka Margit	10.	Munkácsi Mihály	Hermann Ottó
	Álmos Vezér	11.	Álmos Vezér	Hunyadi János
	Dr. Mező Ferenc	12.	Németh Imre	Németh Imre
Lemaradók, sereghajtók	Jókai Mór	13.	Széchenyi István	Széchenyi István
	Széchenyi István	14.	Dr. Mező Ferenc	Dr. Mező Ferenc
	Heltai Gáspár	15.	Heltai Gáspár	Heltai Gáspár
	József Attila	16.	József Attila	József Attila

⁺/Hermann Zoltán számításai alapján.

*/ az iskola átlagos teszteredményének eltérése a magyarázó változók (a szülők végzettségét és a tanulók nemét kifejező dummyk) átlagai alapján számított becsült tesztértéktől (regressziós reziduum, regresszió a bp-i önkormányzati iskolák mintáján [„kisgimnáziumi” osztályok eredményei nélkül])

**/ az iskola átlagos teszteredményének eltérése a magyarázó változók (a szülők végzettségét, a tanulók nemét és a hátrányos társadalmi helyzet egyes proxyjait [egyszülős család, ingyen könyv, kedvezményes étkezés] kifejező dummyk) átlagai alapján számított becsült tesztértéktől (regressziós reziduum, regresszió a bp-i önkormányzati iskolák mintáján [kisgimnáziumi osztályokkal])

Jelmagyarázat (betűszínek):

Nyelvi profil (két tanítási nyelv, vagy nemzetiségi nyelv)

Művészeti profil (zene, dráma, tánc, képzőművészet, stb., esetleg alapfokú művészetoktatási intézménnyel egybenőve)

Egyéb profil vagy sajátosság (erős matematika; gimnázium lehetősége helyben)

Kicsit jellegtelen, önmagukat nem megkülönböztető iskolák

Hátrányos helyzetűekre, szociálisan vagy egyéb szempontból problémás csoportokra „specializálódó” iskolák

A kompetenciamérések tisztítatlan (nyers) eredményeit vizsgálva szembeötlik két kerületi iskola, a József Attila Általános Iskola és a Heltai Gáspár Általános Iskola gyenge teljesítménye. A Heltai tisztítatlan eredménye 2006-ban a nyolcadikosok olvasás-szövegértéséből 465, matematikából pedig csak 440 pont; a József Attila nyers eredményei pedig még ennél is rosszabbak (432, ill. 395 pont). E két iskolán kívül egyedül a Széchenyi nyers eredményei vannak az országos átlagot jelző 500 pont alatt a kerületben 2006-ban. A szóban forgó két iskola egy önkéntes szétválogatódásra (önkiválasztásra) épülő mechanizmus következtében magas arányban kisebbségi (roma) tanulókra specializálódott.⁹ Más és más módszerekkel (a József Attilában nagy etnikai koncentrációt mutató fejlesztő osztályok¹⁰, illetve integrált, inkluzív nevelés alternatív pedagógiai alapokon a Heltaiban¹¹) mindkét iskola viszonylag sikeresen juttatja el a hátrányos helyzetű, sokszor SNI-s kisebbségi gyerekeket is az általános iskola elvégzéséhez és a (jellemzően szakiskolában történő) továbbtanuláshoz.

Egyidejűleg figyelembe véve az interjúk tapasztalatait, a vezetés koncepciózusságát, a profil/pedagógiai program milyenségét és az iskola eredményeit (OKÉV mérések, továbbtanulás, helyi mérések, versenyek) - némileg talán önkényesen - az alábbi laza csoportokra oszthatjuk a kerület általános iskoláit¹²:

5. táblázat: Általános iskolák csoportosítása Zuglóban az interjúk alapján

Kerületi elit [E csoport]:	Városligeti, Hermann Ottó, Hajós Alfréd, Liszt Ferenc
Határozott profil, átlag körüli vagy jobb eredmények, dinamikus vezetés [P csoport]:	Arany János, Álmos Vezér, Hunyadi János, [Dr. Mező Ferenc] , Móra Ferenc, Munkácsy Mihály
Halvány profil, közepes (vagy gyenge) nyers teljesítmények, szürke iskolák [Szürke zóna]:	Jókai Mór, Németh Imre, Kaffka Margit, Széchenyi István
Hátrányos helyzetek, gyenge-közepes teljesítmények, elkötelezett pedagógusok [H csoport]:	[Dr. Mező Ferenc], Heltai Gáspár, József Attila

Nyilván tapasztalhatunk átfedéseket a korábbi táblázatban szereplő teljesítmény szerinti csoportosítással – hiszen a teljesítményt ennél a csoportosításnál is figyelembe vettem, csak nem kizárólagos szempontként. A Dr. Mező Ferenc besorolása ellentmondásos: azért szerepel szögletes zárójelben két (ráadásul nem is szomszédos!) csoportban is, mert bár a becslés iskolahatás szerinti eredményeit figyelembe véve ugyan inkább az utolsó csoportba tűnik tartozni¹³, nyers eredményei pedig a szürke zóna iskoláival rokonítják, az iskola

⁹ Véleményem szerint a szétválogatódás alapvetően önkéntes jellege miatt célszerűbb kvázi-etnikai specializációról beszélni szegregáció helyett.

¹⁰ A József Attila két osztályából az egyik ún. kis létszámú fejlesztő osztály - gyakorlatilag zömmel kisebbségi gyerekek számára. Korábban a fejlesztő osztályok fizikailag is másutt, egy külön épületben voltak, de ez a szerencsétlen szegregációs gyakorlat megszűnt mára. Mivel az alsó két évfolyamon nem jött össze elég gyerek egy normál (nem fejlesztő) osztály indításához, az alsó két évfolyamon integrált kéttanítós „kísérlet” indult be kényszerből – hasonlóan a Heltaiban folyó integrált fejlesztő munkához.

¹¹ A Heltaiban évek óta a Montessori módszer alapján oktatnak, osztályon belül differenciáló módszerekkel.

¹² A Benedek Elek, mivel mint alapvetően fogyatékos gyermekekre specializálódott intézmény közvetlenül nem hasonlítható össze a többi általános iskolával, tudatosan nem szerepel ebben a csoportosításban sem.

¹³ Véleményem szerint épp az utolsó csoportban szereplő két-három iskola esetében nem szabad túl nagy jelentőséget tulajdonítani a becslés iskolahatásnak, mivel az interjúk alapján határozottan valószínűsíthető, hogy egyes nem mért, nem megfigyelt háttérváltozók - a Heltai és a József Attila esetében az etnikai kisebbséghez

programjában, profiljában [helyi közösség-szervező erőként működő, közösségteremtő iskola, hangsúllyal a hátrányos helyzetűek (mozgássérültek, tanulási nehézségekkel küzdők) integrációján] és vezetésében¹⁴ egyaránt megfigyelhető határozott, innovatív koncepció alapján mégis inkább a második csoportba tartozónak vélem (ezt jelzi, hogy ott vastaggal szedtem). Ennek e besorolásnak a helyességét erősítheti az is, hogy - szemben a másik két csoport iskoláival – nincsenek súlyosabb feltöltési gondjai.

6. táblázat: Becsült iskolahatások az H csoport iskoláiban, pontokban

	József Attila		Heltai Gáspár	
	Olvasás- szövegértés	Matematika	Olvasás- szövegértés	Matematika
8. osztályos mérés				
2006*	-41	-58	-33	-37
2004	-44	-38	-30	-32
6. osztályos mérés				
2004	-50	-36	0	65
2003	1	18	-11	49

*/ 2006-ra Hermann Zoltán előzetes számításai alapján (kisgimnáziumok nélküli budapesti minta alapján)

Bár a becsült iskolahatások (legalábbis a nyolcadikos mérés szerint) mindkét iskolában negatívnak mutatkoznak, ez azonban nem feltétlenül utal az iskolák gyenge eredményességére utal. Egy etnikai kontroll-változó figyelmen kívül hatásának is lehet ez a következménye¹⁵, különösen, ha elfogadjuk, hogy az interjúk tanúsága szerint mind a két iskolában folyó szakmai munka motivált és elkötelezett (ezt akkor is el kell ismernem, ha a József Attilában alkalmazott elkülönített fejlesztést mint egyfajta fordított „képesítés” szerinti szelekciót nem is tudom elfogadni). Tekintetbe véve az ebbe a csoportba sorolt iskolák speciális tanuló-összetételét, már az is komoly eredménynek mondható, hogy tisztítatlan pontszámaik nincsenek is drámaian leszakadva az országos átlagtól, és pl. 2004-ben nem is egyértelműen a legrosszabbak a kerület önkormányzati iskolái közül.

Az a fentebb már vázolt kialakult helyzet (társadalmi réteg szerinti, illetve kvázi-etnikai alapú „specializáció”), amely ahhoz vezetett, hogy a nem nagyarányú roma népességgel rendelkező kerületben ez a két iskola mind a roma tanulók abszolút létszámát, mind pedig a tanulókon belüli arányát tekintve messze kilóg a mezőnyből, nyilván nem öröndetes. Nyilván nem szolgálja túl szerencsésen az érintettek integrációját, ha a helyi oktatáspolitikája hagyja, hogy a roma probléma egy-két iskolában mintegy kicsapódjon. Annak ellenére, hogy a nemzetközi

való tartozás (e két iskolában kiemelkedően magas a roma tanulók aránya), a Mező esetében pedig a deklasszálódó, súlyos lecsúszást és a társadalom perifériájára történő kiszorulást megélő lakótelepi családokba való tartozás – nagyon fontos szerepet játszik a gyenge eredményekben. Feltételezhető, hogy e nyilvánvalóan fontos, de az iskolai statisztikák által nem (vagy csak közvetve és tökéletlenül) mért háttérváltozóknak az elemzésbe történő bekapcsolása esetén a becsült iskolahatások ezen iskolák esetében jóval kevésbé lennének negatívak a jelenleginél.

¹⁴ A vezetésről talán sokat elárul, hogy a jelenlegi igazgatónő 1973, azaz az iskola megalakulása óta dolgozik itt, még pályakezdőként került ide. A nagyformátumú első igazgató szemelte őt ki utódjának, és (bár a tanács nem őt, hanem az iskola párttitkárát látta volna szívesen az igazgatói székben), végül is 18 évvel ezelőtt ő lett a befutó, és azóta igazgatja az iskolát. Karizmatikus pedagógus egyéniségnek, és rendkívül határozott vízióval rendelkező, karizmatikus vezetőnek ismertem meg.

¹⁵ Pl. ha adott szülői iskolai végzettség mellett a roma családi háttér addicionális kulturális lemaradást, iskolai hátrányt jelent (pl. a relatíve szegényesebb magyar nyelvhasználat miatt), akkor a szülők iskolázottságának kontrollként történő szerepeltetése nyilván nem „viheti el” az összes etnikai alapú szocio-kulturális hatást.

oktatás-gazdaságtani irodalom szerint a hátrányos helyzetű/gyengébb képességű tanulók elkülönített oktatása nem képes megfelelően felhozni a gyengébb tanulókat, sőt, társadalmi hatékonysági veszteségekkel is együtt jár. Ennek ellenére ez a sajátos réteg szerinti specializáció helyzet furcsa módon mind a kerületi kisebbségi, mind pedig a többségi szülők számára egyensúlyinak mondható. Bármelyik „etnikailag specializálódott” iskola megszüntetése/megszűnése megbontaná az a jelenlegi helyzet érzékeny egyensúlyát és komoly negatív externális hatásokkal járhatna. A megszűnő iskolából kikerülő kisebbségi gyerekek jelentős része valószínűleg nem könnyen illeszkedne be a kerület valamelyik másik, velük szemben gyakran nem is elfogadó iskolájába, feltehetően jó néhány gyerek magántanulóvá válna közülük, vagy kimaradna az iskolából, egy részük valószínűleg nem is jutna el a nyolcadik osztály befejezéséig, illetve a továbbtanulásig. Ugyanakkor a kerület többi iskolájába nagyobb számban beáramló kisebbségi, sokszor nehezen kezelhető gyerekek ezekben a velük szemben nem elfogadó attitűdű iskolákban már pusztán jelenlétükkel is problémákat okozhatnak.¹⁶

Az interjúk és a korábbi áttekintő táblázat alapján egyértelmű, hogy a kerület iskoláinak jelentős része kialakított magának egy olyan határozott profilt, ami alkalmas az intézmény megkülönböztetésére az oktatási kínálatban, és képes megfelelő szinten biztosítani a tanulói utánpótlást. ***Ez a profilozás és differenciálódás*** (bár egyes jelei már a rendszerváltás előtt megfigyelhetők voltak) ***az intézmények természetes reakciójának tekinthető a tanulókért és finanszírozási forrásokért folytatott*** (a csökkenő gyermeklétszám hatására felerősödő) ***versenyben***. A szakmai profil határozott megválasztása (pl. két tannyelvűség, erős matematika) egyes esetekben erős előzetes képesség szerinti szelekcióval párosul¹⁷, és a szülők társadalmi helyzetét tekintve is megpróbálja határozottan felfelé pozicionálni az iskolát. Más esetekben a választott profil (pl. zene, művészetoktatás) inkább csupán egyfajta szülői igény szintet hoz magával, illetve az egészséges személyiségfejlesztés oktatási szinergiáira épít¹⁸. Megint csak más esetekben az iskola megkülönböztetésre, a profil kialakítására való törekvés egy-egy tágabb csoport¹⁹, vagy egy szűkebb lakóhelyi közösség igényeinek és problémáinak nagyon határozott felvállalásban ölt testet²⁰.

¹⁶ Mindezek alapján a leggyengébb nyers eredményekkel rendelkező két kerületi iskola egyikének megszüntetése – ami más körülmények között kézenfekvő megoldásnak is tűnhetne – nem tűnik túlzottan okos ötletnek.

¹⁷ A Városligeti esetén a legerősebb ez a törekvés: az iskola egyértelműen a fővárosi elitiskolai pozícióra törekszik, eredményesen. Az OKÉV mérések azt mutatják, hogy ez az iskola országosan is a legjobb teszt eredményűek között van. Ez nem is csodálható, ha belegondolunk, hogy a körzet nélküli, összbudapesti beiskolázású iskola az extrémén nagy érdeklődés következtében több, mint félnapos „játékos felvételi” (közös memoryzás, koncentrációs gyakorlatok, stb.) során válogathatja ki a legalkalmasabb tanulókat. A Hajós Alfréd esetében az ennél némileg kisebb érdeklődés miatt a kiválasztási lehetőségek és a szelekciós törekvések is valamivel kevésbé erősek, de szintén jelentősek. Az iskola egyértelműen a kerületi elitbe tartozik. A Hermann Ottó helyzete speciális: az emelt szintű matematikára, erős angolra és a csoportbontásban történő magyar oktatásra épülő pedagógiai program nem épül előzetes képesség szerinti szelekcióra, azonban az iskola eredményei köztudottan elég jók. A jelentős túljelentkezés miatt a jelentkezési sorrendre épülő kiválasztás (a nem körzetiek közül az utóbbi években általában csak azok kerültek be biztosan, akik a megfelelő napon már hajnalban sorba álltak) is effektív előzetes szűrést jelent mind szülői igény szint, mind társadalmi háttér szempontjából.

¹⁸ Elsősorban az Arany, a Liszt és a Hunyadi esetén érhető tetten ez a törekvés.

¹⁹ A Móra Ferenc esetében ilyen tágabb célcsoportnak tekinthető a német nemzetiség. A Heltai Gáspár és a József Attila esetében a megcélzott társadalmi csoport a hátrányos helyzetűek, illetve hangsúlyosan a roma etnikai kisebbség. Az egyfajta önkéntes szétválogatódásra (önkiválasztásra) épülő szelekció annyiban lehet előnyös az érintett intézmények számára, amennyiben biztosítani tudja tanulói utánpótlásukat és finanszírozásukat. (pl. az SNI-s gyerekek finanszírozási szempontból többet érnek!). Egyes esetekben azonban az önkéntes szétválogatódás az utánpótlás biztosításának rovására is mehet (alighanem a szinte csak roma gyerekeket tartalmazó felzárkóztató osztályok az iskola iránti lakossági keresletre gyakorolt hatásának tudható be, hogy a József Attila az utóbbi években már nem volt képes évfolyamonként két osztályt indítani. Paradox

Azok az iskolák, melyek határozott szakmai, vagy rétegprofillal nem, vagy csak kevésbé rendelkeznek, elsősorban a „tömegoktatás” iránti igény differenciálatlan kiszolgálására próbáltak meg berendezkedni. Ezek a csökkenő gyermekszám hatására gyakran találkoznak nehézségekkel tanulói létszámutánpótlásuk megfelelő szintű biztosításában. A határozottan megkülönböztethető profil hiánya miatt az ezeket az iskolákat tartalmazó csoportot szürke zónának neveztem el. Az ide sorolt iskolákban folyó oktatómunka színvonala a teljesítménymérések tapasztalata szerint zömmel átlagos, egyes esetekben átlag alatti.²¹ Ezeknek az iskoláknak a vezetése (talán megint csak a Kaffka lehet a kivétel) a kerületi átlagnál kevésbé tűnik kreatívnak, illetve dinamikusnak.²²

A Széchenyiben a 2006-os teljesítményen túlmenően a 2003-as hatodikos eredmények is igen gyengék. Az abszolút eredmények alapján a Jókai és a Németh Imre relatíve kicsit jobb képet mutat a másik két iskolánál. A 2004-es mérések alapján a becsült iskolahatások még a Kaffkában a leggyengébbek; azonban 2003-ban a hatodikos mérés alapján mért iskolahatás nem volt különösebben rossz, a 2006-os nyolcadikos eredmények pedig kifejezetten biztatónak tűnnek. Ez akár a (második éve hivatalban lévő), dinamikusnak tűnő fiatal igazgató eredménye is lehet. Az interjúk alapján a Jókai Mór és a Németh Imre tűnik a leggyengébbnek (legalábbis a legkevésbé jól vezetett iskoláknak) ebben a körben – még az objektívebb mérce szerint óval rosszabbul szereplő Széchenyihez képest is.

módon e kedvezőtlen folyamat kedvező hatása, hogy ezért alsós osztályaiban mindinkább feladni kényszerült a képesség szerinti elkülönítés kártékony gyakorlatát

²⁰ A szűkebb *helyi közösség* képzési igényeire való kreatív és sikeres válasz elsősorban a hátrányos helyzetű, nem magasan iskolázott, de nem is roma családok gyerekeire összpontosító iskolák (Dr. Mező Ferenc és az Álmos Vezér) esetében figyelhető meg.

²¹ A Kaffka teljesítményével (vö. becsült iskolahatások), a szülői közösségre gyakorolt mozgósító erejével és vezetésével is egyértelműen felfelé lóg ki ebből a csoportból. Feltöltési problémáit elsősorban a Heltai túlzott közelsége, és az időről időre az iskola megszűnéséről elterjedő spekulációk okozhatják (viszonylag jobb teljesítménye ellenére). A Széchenyi teljesítménye egyértelműen átlag alatti.

²² Egy – a költségvetési problémák miatti félelmek hatásra sokszor feszült légkörben zajló - rövid beszélgetés nyilván csak igen tökéletesen alkalmas az iskolák vezetési színvonalának feltérképezésére. Mégsem lehet elhallgatni, hogy pl. a Jókai Mór és a Németh Imre vezetése az interjú alatt kifejezetten gyengének, perspektíva hiányosnak és koncepciótlannak tűnt (pl. a SWOT analízis során az említett intézmények igazgatói nem voltak képesek egyetlen lehetőséget sem felsorolni...).

7. táblázat: Becsült iskolahatások a szürke zónában, 2003-2006 (iskola eredményének eltérése a budapesti önkormányzati iskolák mintája alapján az iskolára becsült eredményhez képest, pontra kerekítve)

	Jókai Mór		Széchenyi István		Németh Imre		Kaffka Margit	
	Olvasás- szövegértés	Matematika	Olvasás- szövegértés	Matematika	Olvasás- szövegértés	Matematika	Olvasás- szövegértés	Matematika
8. osztályos mérés								
2006*	-2 (5)	6 (9)	-20 (-20)	-14 (-14)	-5 (-4)	-13 (-11)	6 (13)	1 (16)
2004	-16	31	43	26	-46	-4	-57	-41
6. osztályos mérés								
2004	5	-2	-6	-5	39	31	-39	-36
2003	24	27	-46	-51	-42	-15	-3	-7

*/ 2006-ra nem publikus, előzetes számítások alapján, budapesti minta alapján számolva (zárójelben a kisgimnáziumok nélküli budapesti minta alapján számítva).

8. táblázat: Nyers iskolai eredmények a szürke zónában, 2003-2006

	Jókai Mór		Széchenyi István		Németh Imre		Kaffka Margit	
	Olvasás- szövegértés	Matematika	Olvasás- szövegértés	Matematika	Olvasás- szövegértés	Matematika	Olvasás- szövegértés	Matematika
8. osztályos mérés								
2006*	498	501	482	492	530	523	511	513
2004	469	518	517	502	491	535	465	483
6. osztályos mérés								
2004	549	538	535	532	589	576	519	516
2003	526	529	487	483	516	545	538	536

*/ 2006-ra nem publikus, előzetes számítások alapján, budapesti mintára.

A diverzifikált kínálat kialakulása: főbb folyamatok és mögöttes tényezők

A nem kötelező feladatok széles köre részben az előző rendszer öröksége a kerületben. Nem egyértelműen világos a helyi oktatáspolitikai álláspontjának alakulása a középiskolák fenntartásával kapcsolatban. Eleinte, a rendszerváltás utáni, a gazdasági nehézségek ellenére is a mainál viszonylag kevesebb finanszírozási nehézséggel járó időszakban, úgy tűnik, általában adottságként fogadták el a kerületi középiskolák létét, ragaszkodtak hozzájuk (1991-ben pl. a Szent István Gimnázium nevelőtestülete szerette volna, ha az iskola átkerül fővárosi fenntartásba, ám akkor Zugló ezt nem engedte), de érdemben nem alakították azok profilját. (Tekintetbe véve pl., hogy a Szent István Gimnázium hatosztályos matematika tagozata mennyire elszívja a jobb kerületi általános iskolákból a matematikából tehetséges tanulókat, és azt, hogy az elmenetel miatt lecsökkenő létszámok hetedik-nyolcadikban milyen komoly finanszírozási gondokat okoznak a legtöbb iskolában, kérdéses, a kerületi oktatáspolitikai szempontjából mennyire bölcs döntés volt a hatosztályos képzés beindítása az iskolában). A kivételt talán a korábbi Kós Károly Gimnázium „megszüntetve megőrzése” jelentette: 1998-ban ugyanis a hivatalosan megszűnő gimnázium és az ugyancsak megszűnő Álmos Vezér Általános Iskola jogutódaként hozták létre az összetett iskolaként működő, (elsősorban az alsó középosztály oktatási szükségleteire reflektáló) Álmos Vezér Általános Iskola és Gimnáziumot. A mai finanszírozási nehézségek hatására azonban felerősödtek a helyi politikában azok a hangok, melyek szerint a jelen körülmények között pénzkidobás, felesleges és értelmetlen luxus a fővárosnak átadható nem kötelező feladatok felvállalása, és ezért az önkormányzat komolyan fontolgatni kezdte az összes középiskola átadását fővárosi kezelésbe.²³

A helyi iskolakínálat egyik szembetűnő sajátossága a művészeti irányultságú iskolák széles kínálata: a korábbi komoly előzmények ellenére is figyelemre méltó a rendszerváltás utáni fejlődés ezen a téren: a zeneiskola, a szimfonikus zenekar, az egyéb, a zeneiskola keretein belül működő együttesek fejlődése, szaporodása, a művészeti profilú általános iskolák bázisára épülő művészetoktatási intézmények szokatlanul széles kínálata azonban már a rendszerváltás után alakult ki. Ezzel létrejött egyfajta művészetbarát, a művészeti nevelést és a művészetek megszerettetését személyiségfejlesztési eszközként használó oktatási profil, ami sok szempontból a kerületi PR és a politika reprezentációs igényeinek is megfelelt. Az ilyen profilú iskolák feltehetően nem annyira vonzóak az erősen teljesítményorientált, nagyon motivált családok számára, mint a nyelvi illetve matematikai irányultságú iskolai képzések. Ugyanakkor azon családok számára, melyek legfőképpen emberi értékekben gazdag,

²³ Nem lehetne csodálkozni azon, ha az önkormányzat pénzügyi nehézségei ellenére is a számára legtöbb elismerést hozó két kiemelkedő minőségű középfokú intézményt (az amerikai oktatásszociológiai irodalom közkeletű metaforája szerint a „világítótoronyokat”), a Szent István Gimnáziumot és a Zeneművészeti Szakközépiskolát továbbra is saját fenntartásában kívánna tartani, de ennek nincs jele. Az is érthető lenne, hogy az elsősorban nem összbudapesti jelentőségű, kimondottan helyi igényekre (pontosabban az Örs vezér térnél „találkozó” három kerület lakosságának szükségleteire) reflektáló, nem kiemelkedő színvonalú Álmos Vezér iskola középiskolai részlegét/funkcióját Zugló saját fenntartásában akarná tartani: ennek ellenére már az idén tavasszal az összes középiskola átadásról előkészítő tárgyalásokat kezdtek a fővárossal. (Mivel azonban a főváros nem vesz át olyan középiskolát, melyet aztán nem kívánna megtartani, az első jelzések szerint az Álmos Vezér gimnáziumi részlegének átadására aligha kerülhet sor - ez pedig végül is alighanem a helyi fenntartás fennmaradását fogja eredményezni az iskola esetében, mivel a funkció felszámolása alighanem komoly elégedetlenséget váltana ki az érintettekben.)

tartalmas gyermekkort szeretnének biztosítani gyermeküknek, nagyon is vonzóak lehetnek. A gyermeküknek ilyen iskolát választó szülők egy kevésbé profilírozott iskolához képest

Az általános iskolai kínálat diverzifikálódása már a rendszerváltás előtt beindult, (zenei iskolák, kéttannyelvűség megjelenése²⁴, egyéb tagozatok, stb.) Ez a sajátos hazai körülmények között bizonyos mértékig a helyi oktatáspolitikák és az oktatási intézményrendszer természetes válaszána is tekinthető az oktatással kapcsolatos lakossági igények jelentős diverzitására, sokszínűségére.²⁵ Más kérdés, hogy egy jó kormányzati oktatáspolitikának vajon valóban szabad folyást kell-e engednie a helyi és intézményi érdekek akadálytalan érvényesülésének.

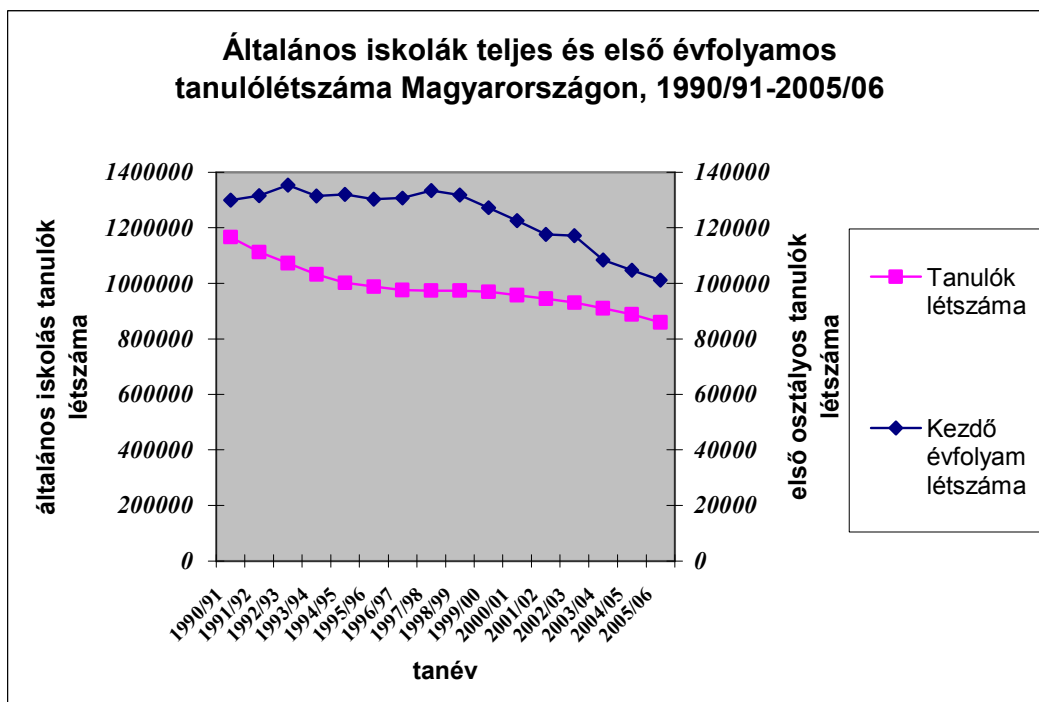
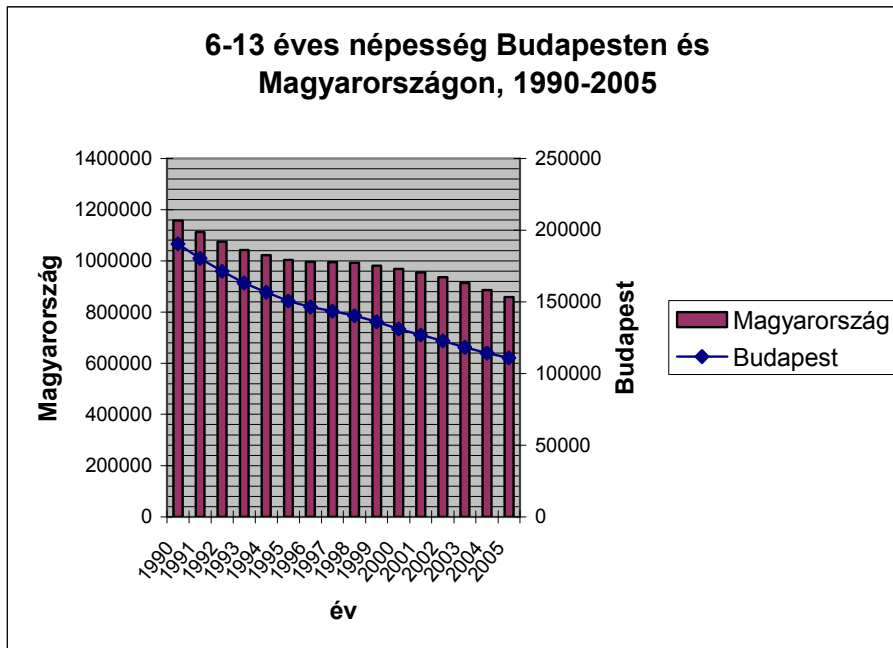
A kínálati diverzifikálódás felgyorsulása az alábbi néhány, a kerület határain messze túlmutató társadalmi folyamatnak volt betudható:

- **országos demográfiai folyamatok: a születésszámok** a kilencvenes évek eleje óta megfigyelhető (a korábbi demográfiai hullámok hatása miatt kicsit hullámzó) **csökkenése** együtt járt az **általános iskolás korú népesség** jelentős **csökkenésével**;
- **a főváros népességcsökkenése:** 1990–2005 között a főváros népessége mintegy 400.000 fővel csökkent. Ennek okai részben a **népesség** a magyar társadalom egészében megfigyelhető **előregedésében** (vö. az előző ponttal) és **fogyásában**, részben pedig a fővárosban megjelent **szuburbanizációban** (a belső kerületekből a budapest környéki agglomeráció településeire való kiköltözésben) keresendők;
- **a spontán intézményi válaszok következményei** („oktatáspolitikai” hatások): a létszámcsökkenés által okozott finanszírozási és tartós életképességi problémák veszélyei ellen védekezésépp **lefelé terjeszkedő középiskolák** és (később) **a felfelé terjeszkedő óvodák** egyaránt jelentős **tanulóelszívó hatást** gyakorolhatnak az általános iskolákra, melyek e folyamatoknak betudhatóan így a pusztá demográfiai és lakásmobilitási folyamatok által indokolt szintnél jóval érzékenyebbé válnak a tanulólétszám csökkenésére, és - gyakran önmaguk szinte teljes újradefiniálásától sem

²⁴ Még a rendszerváltás előtt, 88-89 környékén az orosz mint kötelező idegen nyelv megszűnt, és a lakossági igényeknek megfelelően előtérbe került a német és az angol általános iskolai oktatása („átképzős” nyelvtanárok, stb.) A Hajósban és néhány más iskolában 1988-ban jött az ötlet, hogy a kéttannyelvű középiskola 0-ik évfolyamát (egyéves nyelvtanulás) húzzák szét nyolc évre: beadták a minisztériumnak, ahol örömmel fogadták az innovációt. A Hajós benne volt az ország első 3 ilyen iskolájában (Miskolc és Kazincbarcika mellett a Zuglói így harmadikként indult a kéttannyelvű programmal, mindhárom esetben a német volt a nyelv). A többi kéttannyelvű általános iskola később ezekre a tapasztalatokra épített és részben tőlük vette át a programot. A Hajósban a kéttannyelvűség 1989 szeptembertől indult be felmenő rendszerben, 1 osztálytól. Eleinte még volt nem kéttannyelvű osztályuk is. A Városligeti viszont már később, 1994 körül lett kéttannyelvű, az akkoriban épp meglehetősen kétes hírű és közönségű iskola közönségének megváltoztatása nyilván a mögöttes célok egyike.

²⁵ Az oktatással kapcsolatos társadalmi igények (azaz a kereslet) diverzitásának egy demokratikus piachgazdaságban szükségképpen a kínálat diverzitásához kell vezetnie. Azonban az igények diverzitása a társadalmi mechanizmusok, értékrendek és a politikai folyamatok eredőjeképp a különböző országokban a diverzifikálódás kérdésére adott szélsőségesen eltérő válaszokhoz vezethet. Teljesen mást jelent (és másféle társadalmi hatásokkal jár) ugyanis a kínálat egy olyanfajta diverzifikálódása, amikor is pl. egy-egy komprehenzív iskolán belül figyelhetjük meg a különböző rétegek eltérő oktatási elvadásaira, keresletére reflektáló eltérő (de többé-kevésbé át is járható) programokat, illetve egy olyan diverzifikációt, amikor a rendszer úgy biztosítja a kínálati diverzitást, sokszínűséget, hogy miközben a különféle intézmények belül eléggé egységesek maradnak, addig az intézménytípusok és az egyes intézmények között igen jelentős különbségek alakulnak ki, és ezek hatására az intézmények hierarchiája tulajdonképpen leképezi a hierarchikus társadalmi viszonyokat. A spontán intézményi reakciók szinte akadálytalan érvényesülése hatására a korai szelekció újbóli megjelenésével a magyar iskolarendszer a rendszerváltás után visszavonhatatlanul egyértelműen az utóbbi irányba mozdult el.

visszariadva – kínálatuk megváltoztatásával éles harcba kezdenek a tanulókért (s azokon keresztül - implicite - a finanszírozásért²⁶).

²⁶ Bővebben lásd Kertesi-Kézdi: Általános iskolai szegregáció I.-II., Közgazdasági Szemle, LII. évf, 2005. április, május

Finanszírozási (kiadási) egyenlőtlenségek

A 9. táblázat jól mutatja az intézmények közti jelentős kiadási (finanszírozási) egyenlőtlenségeket. Az egyenlőtlenségek egy része az intézmények eltérő funkciójából fakad (általános iskolák, gyógypedagógiai iskola és egységes gyógypedagógiai módszertani intézmény, 4- ill. 6 osztályos gimnáziumok, zeneiskola). Mivel csak nagyjából hasonló funkciójú intézmények között lehet a fajlagos támogatások és kiadások alakulását értelmesen összehasonlítani, vizsgálatunkat célszerű az általános iskolai (1-8. osztályos) tanulókra fordított kiadásokra korlátozni. Értelemszerűen nem szerepelhet tehát a további elemzésben az általános iskolához képest teljesen más funkciót betöltő zeneiskola, és a kiemelkedően magas fajlagos kiadási színvonal mellett működő, enyhe értelmi fogyatékosokkal foglalkozó gyógypedagógiai intézmény sem.

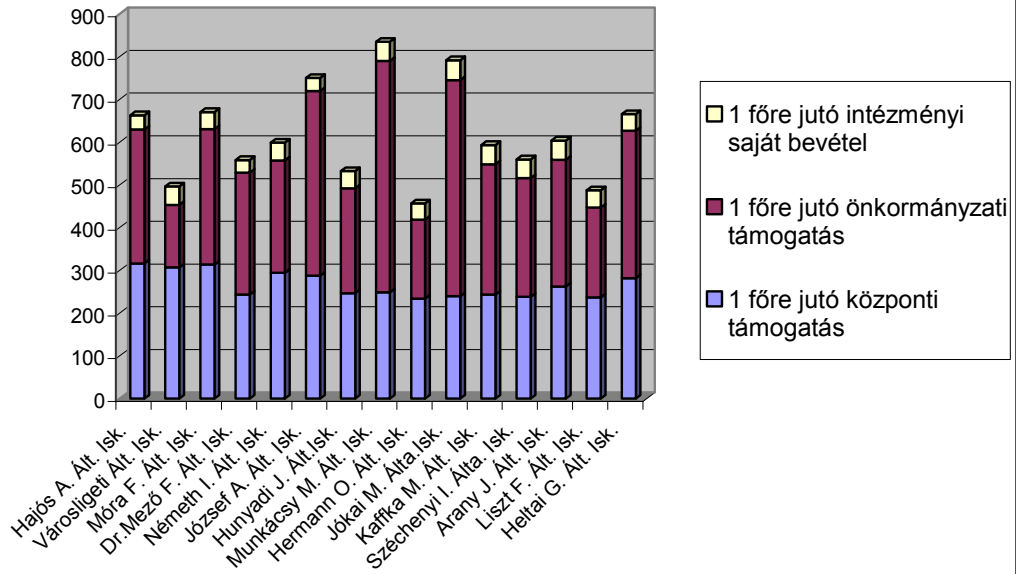
Általános iskolai korú, az 1-8. évfolyamra járó tanulókat azonban nemcsak az általános iskolákban találunk, hanem a kerület gimnáziumai közül is kettőben, a hatosztályos Szent István Gimnáziumban, és a 12 évfolyamos Álmos Vezér Általános Iskola és Gimnáziumban. Mivel e két intézményben nem egyszerű az 1-8. és 9-12. évfolyamos tanulókra fordított kiadások elkülönítése, a továbbiakban a kiadási egyenlőtlenségek elemzését csak a *hagyományos általános iskolákra* korlátozzuk – tehát értelemszerűen a gimnáziumi osztályokkal is rendelkező iskolák, valamint a Benedek Elek Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény nélkül.

Az általános iskolák fajlagos támogatásainak és kiadásainak egyenlőtlenségeit jól mutatja az alábbi két ábra. Eme egyenlőtlenségek egy része az alapvetően azonos funkciójú intézmények eltérő pedagógiai programjából, profiljából (pl. kéttannyelvű általános iskolák, alapfokú művészetoktatási intézményként is működő általános iskolák, „sima” általános iskolák) ered. Másfelől viszont azt láthatjuk majd, hogy az iskolák „közönségválasztása” is komoly befolyással lehet a fajlagos támogatások és kiadások színvonalára.

9. táblázat: Egy ellátott tanulóra jutó központi (normatív) támogatások, önkormányzati támogatások és intézményi saját bevételek Zugló iskoláiban, 2005-2006

Intézmény	2005				2006			
	1 főre jutó központi támogatás	1 főre jutó önkormányzati támogatás	1 főre jutó intézményi saját bevétel	1 főre jutó összes bevétel (támogatás)	1 főre jutó központi támogatás	1 főre jutó önkormányzati támogatás	1 főre jutó intézményi saját bevétel	1 főre jutó összes bevétel (támogatás)
Hajós A. Ált. Isk.	328	239	36	604	316	314	33	663
Városligeti Ált. Isk.	330	120	42	492	307	146	43	496
Móra F. Ált. Isk.	264	244	32	539	314	317	40	670
Dr.Mező F. Ált. Isk.	258	245	33	536	243	285	30	558
Benedek E.Ált. Isk.	526	1280	48	1854	545	1425	51	2021
Németh I. Ált. Isk.	264	233	32	529	294	263	42	599
József A. Ált. Isk.	266	359	22	647	287	432	31	750
Hunyadi J. Ált. Isk.	247	221	33	501	247	246	40	533
Munkácsy M. Ált. Isk.	259	210	32	500	249	541	44	835
Hermann O. Ált. Isk.	249	150	29	429	234	185	38	457
Jókai M. Ált. Isk.	244	240	40	524	240	505	47	792
Kaffka M. Ált. Isk.	242	312	39	594	243	305	45	593
Széchenyi I. Ált. Isk.	244	231	40	514	238	278	44	560
Arany J. Ált. Isk.	257	288	39	585	263	297	45	604
Liszt F. Ált. Isk.	246	190	38	473	237	210	40	487
Heltai G. Ált. Isk.	256	266	29	551	282	344	39	666
Teleki B. Gimnázium	293	117	28	438	288	143	24	455
Zeneiskola	176	247	33	457	179	264	18	461
Álmos v. Ált. Isk. és G.	322	191	24	538	251	261	24	535
Szent I. Gimnázium	277	212	19	507	267	200	18	484
Iskolák összesen:	265	231	33	528	260	282	33	575

**Egy ált. iskolai tanulóra jutó támogatások és saját bevételek a kerület iskoláiban (e Ft), 2005
[gimnáziumok és a Benedek E. Á. I. nélkül]**

**Egy ált. iskolai tanulóra jutó támogatások és saját bevételek a kerület iskoláiban (e Ft), 2006. terv
[gimnáziumok és a Benedek E. Á. I. nélkül]**

